

علامه محمد اقبال

چه دشوار است که شاعری بخواهد به مدد سخن ملتی مایوس و دل مرده را به مقاومت و تلاش در راه آزادی خویش برانگیزد!

محمد اقبال لاهوری، در قرن بیستم، هدفی چنین بزرگ و شریف برای خود برگزیده بود و می کوشید روح استقامت و نیروی حیات و حرکت را در ملت خویش بدمد و آنان را به آزادی خواهی و استقلال طلبی مضمم گرداند. از این رو، شعر او القاء پویایی و نهضت و جنبش و تپش است و این مفهوم را به صور گوناگون طرح می کند.

وقتی همگان را به نهضت و کوشش و همت دعوت می کند، شعرش از حیث مضمون و ترکیب الفاظ و موسیقی کلام، زنده و پرتوان و هیجان انگیز می شود و خون را در رگها به جوش می آورد. می خواهد همان شور و شوق و سوزی را که در سینه دارد، در دل دیگران برافروزد، مردمی بیدار و گوشنده و آزاد تربیت نماید.

آرزوی اقبال آن بود که ملت او خود سر نو شتشان را تعیین کنند نه استعمار گران. اقبال به همه مردم ستم زده شرق توجه دارد و مخاطب وی همه آنان هستند. او در غم همه مسلمانان و همه اسیران استعمار است. دعوت او مبتنی است بر باز شناختن اسلام و تکیه بر آیین یزدان.

اقبال در صدمه بود در ملت افسرده و خود باخته شبه قاره هند، روحی نوبه ماند و آنان را از خواب غفلت بر خیزاند. او شعرهای همت انگیز گرای ملت خود بسیار سروده است. او شاعر را در سینه ملت چون دلی تپنده می دید. از این رو نام پادوی در نزد ملت پاکستان و مردم مشرق زمین و فارسی زبانان پس از اونیز گرامی است و آوازه اش روزه افزونی.

(دکتر غلام حسین یوسفی: چشمه روشن)

فرہنگ

جَدوجہد۔	:	مُقَاوَمَت
کوشش، سعی و عمل۔	:	تَلَاش
(مصدر: برانگیختن: اُبھارنا) فعل مضارع، اُبھارے۔	:	بِرَانِگِزِد
صدی۔	:	قَرَن
کسی کے دل میں کوئی بات ڈالنا۔	:	إِلْقَاء
بھاگ دوڑ، حرکت و عمل۔	:	پُوِیابی
تحریک۔	:	نِہَضت
صورت کی جمع، شکلیں۔	:	صُور
(مصدر: طرح کردن: پیش کرنا) فعل حال، وہ پیش کرتا ہے۔	:	طَرَح می گند
تمام، سب	:	ہَمِگَن
(پُر+توان) توانا، قوت سے معمور۔	:	پَر تَوَان
ولولہ انگیز۔	:	ہِیجَان انگِیز
(گوش+ندہ) اسم فاعل، جدوجہد کرنے والا۔ (کوشیدن مصدر)۔	:	گُوشِنْدہ
قسمت، مقدر۔	:	سَر نُوشت
مبنی۔	:	مُبتَنی
پہچان، آگاہی۔	:	باز سَنَاختن
بھروسا، سہارا۔	:	تَکیہ
اللہ تعالیٰ۔	:	یَزْدَان
اسم مفعول، خود کو بہار جانے والی۔	:	خود بَاختہ
(مصدر: برخیز اندن: اُٹھانا، جگانا) فعل مضارع، جگائے، اُٹھائے۔	:	بِرَخِیز آند
(تپ+ندہ: اسم فاعل) دھڑکنے والا پر جوش۔ (تپیدن، مصدر)۔	:	تَپِنْدہ
اس وجہ سے۔	:	از این رُو
اضافہ۔	:	افزونی
شہرت۔	:	آوازہ

تمرین

- ۱- علامہ اقبال برای چه می کوشید؟
- ۲- وقتی همگان را به نهضت و کوشش و همت، دعوت میکرد شعرش چگونه بودند؟
- ۳- آواز شعرش چه می خواست؟
- ۴- آرزوی اقبال چه بود؟
- ۵- اقبال در صدد چه بود؟
- ۶- مندرجہ ذیل افعال کون سے ہیں؟ ان کے مصادر، گردانیں اور ترجمہ لکھیے:
برانگیزد۔ می کوشید۔ سرودہ است۔ دعوت می کند۔ گرداند
- ۷- مرگب اضافی اور توصیفی الگ الگ لکھیے:
راہ آزادی۔ شعرِ او۔ مردمِ ستم زدہ۔ اسیرانِ استعمار۔ ملتِ افسردہ۔
- ۸- واحد سے جمع اور جمع سے واحد بنائیے:
شاعر۔ سخن۔ آنان۔ صور۔ رگھا۔ دیگران۔ اسیران۔ ملت۔

